

NOBEL İKTİSAT ÖDÜLLERİ ÜZERİNE BİR YORUM*

Doç. Dr. Alkan SOYAK

M. Ü. İ.İ.B.F. İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

e-mail: asoyak@marmara.edu.tr

"... Thomas Kuhn'un en sık anılan görüşünü hatırlatalım: Bir paradigma ancak diğeri ile terk edilebilir. Ve bugün hiçbir ortodoksi karşıtı paradigma yer tutabilmiş değil. Çünkü iktisadi ortodoksi, mesleğin sosyolojisiyle, terfi, yayın ve proje destekleme politikalarıyla güçlü tutulmaktadır. İktisat mesleğinde düşüncelerin serbest piyasası, bir modelin işlediği gibi işlemeyen bir piyasadır."

*Robert Kuttner*¹

Giriş

Nobel İktisat Ödüllerinin iktisat bilimindeki yeni eğilimleri yansıtması normal karşılanması gereken bir durumdur. Ortodoks iktisadın² (neo-klasik iktisat) bu denli yaygın olarak kabul görüyor olması, bilimsel geçerliliğinin bu tür ödüllerle kutsanmasını haklı kılabılır. İlginç olabilecek tespit ise nedensellik ilişkisine tersine çevirdiğimizde karşımıza çıkmaktadır. Böylesi bir bakış açısıyla çalışmada şu soruya yanıt aranacaktır; Nobel gibi hem prestiji hem de maddi yanı oldukça yüksek bir ödülün varlığı, iktisadi analizin yöntemini, sorunlarını ve hatta analiz birimlerinin seçimindeki önceliğini etkileyebilir mi? Bunun da ötesinde iktisattaki egemen (ortodoks) paradigmayı güçlü kılacak sonuçlar yaratabilir mi? Bu sorunun sorulmasına sebep olan husus; Robert Kuttner'in egemen iktisadın gücünün belirleyicilerine dikkat çekerken yapmış olduğu; *ortodoks iktisat anlayışının mesleğin sosyolojisiyle, terfi, yayın ve proje destekleme politikalarıyla güçlü tutulduğu ve iktisat mesleğinde düşüncelerin serbest piyasasının, egemen iktisadın modellerinde işletildiği gibi işleyen bir piyasa olmadığı*, biçimindeki kışkırtıcı tespitidir. Bu çalışmada, *Nobel Ödülü'nün iktisattaki yeni eğilimleri yansıtmasının yanı sıra, bu disiplindeki yeni yörüngeleri belirlemede bir araç haline dönüşebileceği, hatta egemen iktisadın gücünü sürdürme ve genişletmeye hizmet edebileceği* şeklindeki savın, ödül alan bilim adamları ve çalışma konularından hareketle geliştirilecek çeşitli argümanlarla desteklenilmesine çalışılacaktır.

1) İktisat Bilimi, Ortodoks Paradigma ve Karşıtlıklar

Thomas Kuhn'a göre, "*bir paradigma bilimsel bir topluluktaki üyelerin ve de yalnız onların paylaşmış olduğu bir şeydir. Tam tersine başka bir yolla birbirinden çok farklı insanların oluşturduğu bir grubun*

* Çalışmanın olgunlaşma sürecinde konuyla ilgili tartışmalarımızda ortaya koyduğu yapıcı eleştirilerinden dolayı Dr. Emrullah Erkan ve Dr. Murat Çokgezen'e teşekkürlerimi sunarım.

1 Robert Kuttner, "İktisadın Sefaleti", Çev: Erol Özvar, **M.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt XI, Sayı.1-2, 1995, ss.120.

2 Ortodoks ve Ortodoks olmayan iktisadı aynı dinin farklı mezhepleri olarak yorumlayan ilginç bir yazı için bkz; Ahmet İnel, **İktisat Dininin Rahip ve Vaizleri**, Radikal İki, 8. 4. 2001.

*bilimsel topluluğunu kuran da onların ortak bir paradigmaya sahip olmalarıdır*³ Kuhn tarafından geliştirilen *paradigma* kavramı⁴, her bilimsel kuramın temelinde yatan ve birinden diğerine geçildiğinde bilimin gelişmesini vurgulayan bir kavramdır. Paradigma bilimsel araştırmanın ilgileneceği soruları, kullanacağı yöntemleri ve kabul edilebilecek cevapları belirleyip, kısıtlayan bir yapı arz etmektedir. Herhangi bir bilimsel alanda paradigma bir kez genel kabul gördükten sonra bilim adamları artık o paradigmanın çizdiği sınırlar içinde *normal bilim* yapma çabasına girişirler. Paradigma mevcut çerçevesi içinde araştırmacıları yeni sorunlara yönelttiği sürece önemini ve geçerliliğini sürdürür. Bir paradigmanın yeni sorunlar türetme ve çözme yeteneğinin zayıflaması ise o alandaki bilimsel bunalımın kökenini oluşturur. Bilimin uğraştığı alan ekonomi ve sosyal bilimler ise, Sweezy'nin yorumuyla, yukarıdaki gerekçe yalnızca içsel nedeni oluştururken, paradigmanın yansıttığı toplumsal gerçekliğin geçirdiği değişim; yani yalnızca olguların gözlemlenme biçimi değil, olguların kendisinin zamanla değişime uğraması ise dışsal nedeni oluşturur. Bu bunalımdan çıkışın üç yolundan söz edilmektedir; mevcut paradigma içinde normal bilimsel uğraşla çözüme gidilmesi; çözümlerin ileri bir tarihe itilmesi ve yeni bir paradigmanın doğuşu. Genel olarak sosyal bilimlerde, özelde ise iktisat biliminde yeni bir paradigmanın eskisinin yerini alabilmesinin diğer bilimlere nazaran güç olduğundan söz edilir. Bunun temel nedeni olarak da toplumsal olguların dünyasında birey, grup, sınıf ve ulusların çıkarlarının işe karışması ve bu nedenle sosyal bilimlerdeki paradigma değişikliklerinin büyük ölçüde siyasal ve sosyal devrimlerle eş anlı olması gereğidir⁵.

Genel anlamda bir paradigma, Schumpeteryan terimlerle, bir sosyal ve iktisadi gerçeklik vizyonu sağlayan *dünya görüşü*, *değerler sistemi* ya da *ideoloji*yi yansıtır. İyi gelişmiş ya da egemen paradigmlar, saygın araştırma gelenekleri ve araştırma programlarından kaynaklanan *teoriler kümesi* ya da *araştırma programları* tarafından desteklenir. Araştırma programlarının kendisi sınırlı bir muhakeme yapısına sahip ampirik genellemeler, modeller ve teoriler kümesinden kendi saygınlıklarını kazanma eğilimindedir. Bu faktörlerin varlığı araştırma programları ya da düşünce okullarının niçin egemen olduğu ve sosyal bilimlerde çok az bilimsel devrim gerçekleştiğini açıklayan diğer bir unsurdur. Gelişmiş Batı ülkelerinin iktisadında ortodoks paradigmanın; neo-klasik, Keynezyen, monetarist ve yeni klasik iktisadın araştırma programlarından beslendiği iddia edilmektedir⁶. Ancak halen iktisadi ortodoksinin baskın ekolü neo-klasik iktisattır. Bu noktada çalışmada kullanılacak kavramlara açıklık kazandırmak ve özellikle de *ana akım* (mainstream) kavramının niçin tercih edilmediğini açıklamak gerekecektir. Bazı yazarlar ana akım, ortodoks ve neo-klasik iktisadı aynı anlamda kullanırken⁷, kimileri birbirleriyle olan farklılıklarına vurgu

³ Thomas S. Kuhn, **Asal Gerilim: Bilimsel Gelenek ve Değişim Üzerine Seçme İncelemeler**, Çev: Y. Şahin, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 1994, s. 354.

⁴ Thomas S. Kuhn'un Türkçe'ye de çevrilen ve bilim dünyasında çok fazla ses getiren temel yapıtı, Chicago University Press tarafından 1962 yılında yayınlanan **The Structure of Scientific Revolutions**'dir.

⁵ Gürel Tüzün, Radikal İktisatçıların Ortodoks İktisat Eleştirisi, **İktisatta Kapsam ve Yöntem: Seçme Yazılar**, Der: F. Görün, ODTÜ Yayınları, Ankara, 1979, s.59-61.

⁶ Wilfred L. David, **Conflicting Paradigms**, Praeger Publishers, New York, 1986, ss.11-12.

⁷ D. Wade Hands, **Empirical Realism as Meta-Method: Tony Lawson on Neoclassical Economics**, Final Draft, July 1996.

yapmakta ve aralarındaki farklılıklardan hareketle yalnızca birisini kullanmayı tercih etmektedir. Kavramlar arası farklılığı vurgulayan yazarlar, ana akım kavramını daha çok sosyolojik bir kategori olarak tanımlamakta ve öncü akademik kurumlar, organizasyonlar, gazeteler, dergiler ve özellikle de önde gelen üniversite sonrası araştırma kurumlarındaki bireyler tarafından sahip olunan fikirlerden oluştuğunu iddia etmektedirler. Bu kavram tarihsel olarak belirlenmiş bir okulu tanımlamada kullanılmamaktadır. Ortodoks kavramı ise öncelikle entelektüel bir kategoridir. Ortodoksi, genel olarak son dönemlerde egemen iktisat okulu (neo-klasik iktisat) olarak sınıflandırılan iktisadi düşünce okuluna gönderme yapar. Heterodoks kavramına açıklık getirmek gerekirse; ortodoks kavramına atfen kullanılması ve bu nedenle de yalnızca ortodoks ile ilişkili bir anlam taşıması söz konusudur. Heterodoks, genellikle de ortodoks karşıtı olarak kullanılma eğiliminde olup, *ne olduğundan* ziyade *ne olmadığı* ile ilişkili olarak tanımlanır. Şu anki ortodoks düşünce okulunun bir üyesi olarak kendisini görmeyen bir iktisatçı, tarihinin sınıflandırmasıyla tanımlanan bir yaklaşımın yanı sıra ana akımın da dışında kaldığını anlatmak ister. Bu yüzden heterodoksi hem sosyolojik hem de entelektüel fikirleri içerir. Diğer taraftan ortodoks ve ana akım kavramları birbirinden ayrıldığında günümüzün evrimleşen ana akım iktisadıyla son dönemlerde baskın olan düşünce okulu (neo-klasik) arasında zamanlar arası bir karşılaştırma yapma imkanı ortaya çıkar. Bu açıdan bakıldığında son dönemlerde ana akım iktisadında her ne kadar neo-klasik ekolün temel fikirlerinden farklı bir şekilde gelişen çalışmalar söz konusu olsa da, neo-klasik ekol ana akım içinde önemini sürdürmeye devam etmektedir. Ancak bu sürecin nasıl biçimleneceği evrimci değişmeye bağlıdır. Halbuki Kuhn'a göre, normal bilim kapsamı içerisinde kalan küçük değişiklikler meslek içindeki yönlendirici bir güce sahip değildir. Bunun yerine değişimin yönlendirici gücünün ana akımın dışındaki fikirlerden kaynaklandığına inanır. Kısacası ana akım kavramı, Kuhn'un *standart paradigma görüşünün* değiştirilmesini gerektirmekte; yeni bir paradigma değişimine yönelik *devrimci geçiş* ana akım kavramında yerini *yığılımlı evrimci değişmeye* terk etmektedir⁸. Bu nedenle çalışmanın bundan sonraki aşamalarında Kuhn'un paradigma fikrine daha uyumlu olduğu ve Nobel iktisat ödülleriyle ilgili çözümlerimize uygun zemin oluşturduğu için ortodoks iktisat (*neo-klasik iktisat*) ve heterodoks iktisat ayrımı sürdürülecektir.

Hicks, Samuelson, Modigliani ve Solow geleneğinde *modern neo-klasisizm*; rasyonel maksimizasyon, atomistik birey, rasyonalite, dengeye yönelme ve tam bilgiye dayalı olma gibi *temel fikirler* ile karakterize edilir. Geçmişten aldığı miraslar ise metodolojik bireycilik, kıtlık, rasyonalite, rasyonalizm (matematik, denge ve sistem), bireycilik, (yalnızca anti-tarihsel ve anti-kurumsalçı gibi anlamlarda) soyutlama, mantık, serbest ticaret ve pozitivizmdir⁹. Sonuç olarak bireyci bir nitelik taşıyan; doğalcı yanı ağır basan, örneğin üretimi toplumsal bir süreç değil de girdilerin çıktılara dönüştürüldüğü teknik bir süreç olarak

⁸David C. Colander, Richard P.F. Holt, and J. Barkley Rosser, **The Cutting Edge of Economics**, <http://cob.jmu.edu/rosserjb/The%20Cut3.doc>, Erişim Tarihi: 8.3.2003

⁹M. Marietta ve M. Perlman, "The Uses of Authority in Economics: Shared Intellectual Frameworks as Foundation of Personal Persuasion", **American Journal of Economics and Sociology**, Vol 59, No.2, April, 2000, s.179.

gören, pazara ve dolayısıyla değişime yönelik olgulara öncelik veren neo-klasik iktisadın iki önemli etkisi olmuştur: Bilimsel düzeyde kapitalist üretim tarzının ve modern toplumun gelişme yasalarının analizini engellemiş, ideolojik düzeyde ise mevcut düzeni ahlaki olarak haklı çıkarmakta kullanılmıştır¹⁰.

Bu noktada Heilbroner'ın yorumu çözümlenmemiz için önemli bir katkı yapmaktadır. İktisat bilimi sosyal bilimlerde Nobel Ödülü'ne konu olan yegane bilimdir. Biçimsel anlatım tarzı, matematiksel araçları, serbest dili ve keskin mantığıyla bu bilim dalı sosyal bilimlerde model olma eğilimindedir. Etki alanı sürekli olarak genişleyen (ortodoks) iktisat hem diğer sosyal bilimlerden etkilenmekte hem de hepsinin içine nüfuz etmektedir. Heilbroner'e göre bu yayılma gücünün altında yatan en önemli unsur ortodoks iktisadın *katlık, maliyet, tercihler, fırsatlar* vs gibi evrensel olan analitik kategorilere sahip olmasıdır. Bu kavramları, bireysel karar düzeyinde optimizasyon, toplumsal düzeyde de denge süreçlerine uyarlayabilecek biçimde bir araya getirebilmesi, iktisat biliminin evrensel bir sosyal bilim grameri oluşturmasına yol açar. Bu durum aynı zamanda evrensel bir bilim olarak sınırlılıklarını ve yayılmacı bir doktrin olarak da hileli sonuçlarını gün ışığına çıkarır. İktisadi sistemin sınıf ve grupların düzeni olarak değil de yalnızca bireylerin oluşturduğu bir toplum olarak algılanması ve rasyonel maksimize eden bireyin iktisadi sistemin temel birimi olarak alınması, (neo-klasik) iktisadın, kapitalizmin belirli kişi, grup ya da sınıfların çıkarlarına hizmet etmekten ziyade bu düzenin tarafsız bir açıklama sistemi olarak ortaya çıktığına işaret eder. Benzer şekilde, örneğin fonksiyonel gelir dağılımı rasyonelle edilirken sermayenin de içinde bulunduğu tüm üretim faktörlerine marjinal üretimlerinin karşılığı ödendikten sonra, sermaye sahiplerine giden *net kar* ne açıklanmakta, ne de ilgi konusu olmaktadır. Hileler ve sınırlılıklar konusunda örnekleri çoğaltmak mümkündür. Heilbroner, bu kadar sınırlılığa rağmen neo-klasik iktisadın böylesi bir prestijle yüklenmesinin sebebi olarak; ahistorik, apolitik ve asosyal olmasının yanı sıra, temelde bütün sosyal düzenlerle iç içe gelişen ve onları destekleyen bir inanç sistemi anlamında *ideoloji* olarak hizmet etmesi gerçeğine dikkat çeker. Böyle bir inanç sisteminin amacı ise herhangi bir sosyal düzende bastırılmış ve özellikle de baskın unsurlar için gerekli olan toplumsal ve siyasal huzuru sağlamanın ön koşulu, bir ahlaki kesinlik sağlamaktır. İktisat bilimi de tek başına, bir sosyal sistem olarak kapitalizme böyle bir amaç için hizmet etmektedir¹¹. Dolayısıyla egemen iktisat biliminin yerine alternatiflerinin geçebilmesi ve paradigma değişimi, çok farklı kanallardan beslenen karmaşık bir sorun niteliği taşımaktadır.

Ancak iktisatta yaşanan krizle birlikte bazı ekollerin ortodoks iktisadın yerine yeni arayışlar içine girdiği de bir gerçektir. Özellikle iktisat biliminin ve dünya ekonomisinin kriz dönemlerinde bu alternatif ekollerin sesleri biraz daha duyulabilir hale gelmektedir. Öteden beri iktisatta heterodoks arayışlar söz konusu olmakla birlikte, günümüzde bu arayışların organize olmasına yönelik çabalara da rastlanmaktadır. Örneğin 5-7 Haziran 2003 tarihinde ABD Kansas City'de yapılan *ICAPE, World*

¹⁰ Tüzün, 1979, s.65-66.

¹¹ Robert Heilbroner, "Evrensel Bilim Olarak İktisat" Çev: Ö. Demir, **İktisatta Yöntem Tartışmaları**, Vadi Yayınları, Ankara, 1996, ss.160-177.

Conference, The Future Of Heterodox Economics, başlıklı konferansta heterodoks iktisadın teorisi, politikası ve eğitimi üzerine yeni perspektiflerin tanıtılması amaçlanmıştır. Bu platformda özellikle; *Avusturya İktisadı, Black Politik İktisat, Evrimci İktisat, Feminist İktisat, Georgist İktisat, Tarihçi İktisat, Kurumcu İktisat, Marksist İktisat, Post Keynezyen İktisat, Post Modern İktisat ve Post-kolonyal İktisat* gibi iktisat ekollerinin birbiriyle bütünleşmesine yönelik çabalara yoğunlaşmıştır¹². Bu gibi karşıtlıklar aslında iktisatta yeni bir paradigma arayışına işaret etmektedir.

Tüm bu arayışlar bir yana, ortodoks iktisadın gücünü sürdürmesi, bir iktisadi ve sosyal sistem olarak kapitalizmin sürekliliğinin ve huzurunun sağlanmasında sigorta olarak algılanmakta; bu amaçla iktisat ideolojisinin yandaşları gereken her şeyi yapmaktadır. Sosyal bilimler içinde yalnızca iktisat bilimine Nobel verilmesi bu açıdan anlamlıdır. İktisat bilimi bu gücü sürdürmek adına çıkar ilişkilerinin biçimlendirdiği birçok kanaldan beslenmekte ve kanımızca bazı ödüller de bu konuda benzer işlevler görmektedir. Burada kastedilmek istenilen sadece ödüllerin verilirken bilinçli bir manipülasyona uğratıldığı şeklinde bir iddia değildir. Bunun yanı sıra doğal mecrası içinde dahi mesleki alandaki bu tür ödül, teşvik ve terfi mekanizmaları iktisadi ortodoksünün güçlü kılınmasına yönelik çıkar ilişkilerine hizmet edebilir. Bu tür mekanizmalar içinde belki de en önemlisi *Nobel İktisat Ödülü*'dür.

2)Nobel İktisat Ödülü, Ödüllü Bilim Adamları ve Çalışma Alanları

İnsanlığa hizmet eden kişileri ödüllendirmeyi amaçlayan ve Alfred Nobel tarafından kurulan Nobel Ödülleri, 1901 yılında orijinal haliyle 5 dalda başlamış olmakla beraber (fizik, kimya, fizyoloji-tıp, edebiyat ve barış) 1968 yılında İsveç Bankası'nın desteğiyle iktisat bilimi de bu ödüle ilave edilmiştir. Nobel iktisat ödülleri ya da daha doğru bir deyişle "*Alfred Nobel'in Anısına İktisadi Bilimlerde İsveç Bankası'nın Ödülü*" iktisat bilimi alanında katkılar için verilen dünyanın en prestijli ödülü olarak kabul edilmektedir. Bu ödül her yıl *İsveç Kraliyet Bilimler Akademisi* tarafından verilmektedir¹³. Her yıl dünyanın hemen her yerindeki üniversiteler, araştırma enstitüleri ve profesörlerinden ödül için bir aday önermeleri istenir. Daha sonra İsveç Kraliyet Bilimler Akademisi tarafından seçilen beş İsveçli iktisatçıdan oluşan bir komite, uluslararası üne sahip iktisatçılardan, 20-30 aday üzerinde kapsamlı bir çalışma yapmalarını ister. Bir sonraki aşamada ise kazanan bilim adamı, akademinin 260 üyesi tarafından salt çoğunlukla seçilir¹⁴.1969 yılından bu yana verilen iktisat ödüllерinin ilki R. Frisch ve J. Tinbergen'e aittir. Bu yıldan itibaren toplam 51 bilim adamı iktisat bilimine katkılarında dolayı bu ödülü almıştır (Bkz; Tablo 1).

¹² Ayrıntılı bilgi için bkz; <http://www.econ.tcu.edu/icare/main.html>, Erişim Tarihi: 21.9. 2002

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz; <http://web.uvic.ca/econ/nobel.html> Erişim Tarihi: 18.01.2002

¹⁴ Johan V. Gompel, "Who Wins the Nobel Prize?", *Challenge*, Vol. 42, Issue 2, Mar/April, 1999, ss. 23-51.

Tablo 1 İktisat Biliminde Nobel Ödülü Alan Bilim Adamları ve Katkı Yapılan Konular

Yıl	Bilim Adamları	Geliştirilen ya da Katkı Yapılan Konular
1969	R. Frisch, J. Tinbergen	İktisadi süreçlerin analizinde gelişmiş ve uygulamalı dinamik modeller
1970	P. Samuelson	Statik ve dinamik iktisat teorisini geliştirmeye yönelik bilimsel çalışmaları ve iktisat biliminde analiz düzeyinin doğuşuna yönelik aktif katkıları
1971	S. Kuznets	İktisadi ve sosyal yapıda ve kalkınma sürecinde derin ve yeni anlayışlara yol açan iktisadi büyümenin ampirik açıdan temellendirilmiş yorumları
1972	J. Hicks, K. Arrow	Genel iktisadi denge teorisi ve refah teorisine yönelik öncü çalışmaları
1973	W. Leontief	Girdi-Çıktı yönteminin geliştirilmesi ve önemli iktisadi sorunlara uygulanması
1974	G. Myrdal, F. Von Hayek	Para ve iktisadi dalgalanmalar teorisi ve iktisadi, toplumsal ve kurumsal olguların karşılıklı bağımlılıklarının analizi
1975	L. Kantorovich, T. Koopmans	Optimum kaynak dağılımı teorisi
1976	M. Friedman	Tüketim analizleri, para tarihi ve teorisi... ve istikrar politikalarının karmaşıklığının gösterilmesi
1977	B. Ohlin, J. Meade	Uluslararası ticaret teorisi ve uluslararası sermaye akımları
1978	H. Simon	Ekonomik organizasyonlarda karar alma süreçleri
1979	T. Schultz, A. Lewis	İktisadi kalkınma araştırmaları
1980	L. Klein	Ekonometrik modeller... iktisadi dalgalanmaların analizi ve iktisat politikaları
1981	J. Tobin	Finansal piyasaların analizi
1982	G. Stigler	Endüstriyel yapılar, piyasaların işlevleri ve kamu düzenlemesinin neden ve sonuçları
1983	G. Debreu	Yeni analitik yöntemler ve genel denge teorisinin yeniden formülasyonu
1984	R. Stone	Ulusal muhasebe sistemlerinin gelişimi
1985	F. Modigliani	Tasarrufun ve finansal piyasaların analizi
1986	J. Buchanan	İktisadi ve politik karar almada sözleşme ve anayasal iktisat
1987	R. Solow	İktisadi büyüme teorisine katkıları
1988	M. Allais	Piyasalar teorisi ve kaynakların etkin kullanımı
1989	T. Haavelmo	Ekonometrinin olasılık teorisi temelleri ve simültane iktisadi yapıların analizi üzerine çalışmaları
1990	H. Marlowvitz, M. Miller, W. Sharpe	Finans iktisadi teorisine yönelik öncü çalışmaları
1991	R. Coase	İşlem maliyetlerinin öneminin ortaya konması , kurumsal yapılar açısından mülkiyet hakları ve ekonominin işlevselliği
1992	G. Becker	Mikro ekonomik analizin insan davranışlarına geniş uygulama alanı bulması
1993	R. Fogel, D. North	İktisadi ve kurumsal değişimi açıklamada uygulamalı iktisat teorisi ve niceliksel yöntemleri kullanarak iktisat tarihinde yenilenen araştırma
1994	J. Harsanyi, J. Nash, R. Selten	Kooperatif-dışı oyun teorisinde denge
1995	R. Lucas	Rasyonel beklentiler hipotezi ve bu bağlamda makroekonomik analizde yaşanan dönüşüm
1996	J. Mirrlees, W. Vickrey	Asimetrik enformasyon altında teşviklerin iktisadi teorisi
1997	R. Merton, M. Scholes	Finansal piyasalar üzerine çalışmaları
1998	A. Sen	Refah ekonomisine katkıları
1999	R. Mundell	Optimum para alanlarının analizi ve farklı döviz kuru rejimlerinde para ve maliye politikası analizleri
2000	J. Heckman, D. McFadden	Birey ve hane halkı davranışlarının ampirik analizinde geniş şekilde kullanılan teori ve yöntemler
2001	G. A. Akerlof, A.M. Spence ve J. E. Stiglitz	Asimetrik enformasyonlu piyasaların analizine yönelik çalışmaları
2002	D. Kahneman, V. L. Smith	Özellikle belirsizlik altında karar alma ve muhakeme ile ilişkili olarak psikolojik araştırmalardan iktisat bilimine yönelik oluşturduğu entegre görüşleri Ampirik iktisadi analizde bir araç olarak özellikle alternatif piyasa yapılarıyla ilgili çalışmalarda gerçekleştirmiş olduğu laboratuvar deneyleri

Kaynak: <http://economics.about.com/blnobel.htm> ve <http://almaz.com/nobel/2002-prizes.html/economics> Erişim Tarihi: 8.11.2002.

3) Ortodoks İktisatta Eğilimler ve Nobel İktisat Ödülleri

3.1. Ödüllendirme, Terfi Mekanizmaları ve İktisadi Ortodoksi

Nobel İktisat Ödüllerinin ortodoks iktisattaki yeni eğilimleri yansıtması ile bu ödüllerle egemen paradigmanın güçlü tutulmaya ve araştırma yörüngesinin etkilenmeye çalışılmasını, birbirini besleyen ve karşılıklı olarak işleyen bir süreç olarak düşünmek gerekir. Özelde Nobel Ödülü, genelde ise iktisat mesleğindeki terfi mekanizmaları ve ödüllendirme sürecinin *iktisadi ortodoksinin* genel çerçevesi içinde biçimlenmesi söz konusudur. Bilimsel gelişme bir süreklilik içerir ve yığılımlı bir yapı arz eder. Ortaya konan iktisadi nitelikli sorunlar ve bu sorunların çözümüne yönelik *teorik kümelerin* sürekliliği farklı iktisatlarda yeni paradigma arayışları çerçevesinde sürdürülebilir. Ancak *egemen paradigma* yani ortodoks iktisat kendi öz niteliği tarafından biçimlenen sorular ve bunları anlamaya yönelik geliştirilen araç ve yöntemler kullanmaya devam etmektedir. Bu noktada çözümü aranan sorunlara karşılık bulunup bulunmaması çok önemli değildir. Çoğu zaman sorulan soruların ve kullanılan yöntemlerin gerçekliği arama gücü bile olmayabilir. Önemli olan bu soru, sorun ve yöntemlerin evrensel geçerli ve meşru olarak sunulması ve ortodoks iktisadın güçlü tutulmasıdır. *Bilimsel saygınlığın tarihi derin ve haşmetlidir.* Eğer iktisadi sorunları açıklama gücünde bir sorun yaşıyorsa bu ortodoks iktisadın araştırma programlarının bir sorunu değil, gerçekliğin bir sorunudur. Örneğin tam rekabet koşullarının işlememesi sorunu teorinin değil, gerçek dünyadaki bazı kurum ve sistemlerin dönüştürülmesini gerektiren bir yapı arz eder. Mevcut durum ortodoks iktisadın mesleki anlamdaki terfi ve ödüllendirme mekanizmalarıyla da desteklenir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da iktisadi soruların önceliklerinin belirlenmesi ve sorunların çözümlenmesine yönelik yöntemlerin ve politikaların gücü konusunda, örneğin; Keynezyen ekolün bir dönem önemli bir meydan okuması söz konusu olsa da, bu yükselişin aynı oranda Nobel Ödüllerine yansımaları mümkün olmamıştır.

Bu noktada Y. Küçük'ün daha dramatik bir tespiti konuya başka bir boyut katmaktadır. Akademik tarikat (ortodoks iktisat) içinde, örneğin Keynes'in yazılarında, yalnızca tarikatın ulularının gördükleri bölümleri görmek, yalnızca ulular türünden okumak, tarikat içinde yükselmenin en güvenilir ve kestirme yolu olarak görülür¹⁵. Bu çerçevede insanların Keynes'in *Genel Teorisini* Hicks ve Hansen'in açıklamalarından¹⁶ öğrenmeleri ve *neo-klasik sentezin* makro iktisat kitaplarındaki hakimiyeti ilgi çekicidir.

¹⁵ Yalçın Küçük, "İktisadi Sevmek", *İktisat Dergisi*, Sayı 245, Mart, 1985, s.58.

Dolayısıyla ortodoks paradigma çerçevesinde biçimlenen ödül ve terfi mekanizmaları gereği, bilim adamlarının çoğunun sorduğu soruların, ilgilendiği konular ve bilimsel yöntemlerin bir bakıma egemen paradigmanın yansıması niteliğini taşıması kaçınılmazdır. Kanımızca Nobel İktisat Ödülü’de bu konuda kritik bir işlev üstlenmektedir. Bu kışkırtıcı savı desteklemek için bazı soruların cevaplanması gerekecektir: Acaba ortodoks iktisadın dışında kalan heterodoks nitelikli iktisat ekollerine mensup bilim adamlarının bu ödülü alma konusundaki şansları nedir? Ödül genellikle hangi alanlarda çalışan bilim adamlarına gitmektedir? Bu alanlar içinde heterodoks iktisadın ağırlığı nedir? Ortodoks iktisadın bunalıma girdiği ya da yükseldiği dönemlerde Nobel İktisat Ödüllerinin seyrinde nasıl bir değişme yaşanmaktadır? Nobel alan bilim adamları hangi ülkelerin vatandaşlarıdır ve bu konuda hakim ülke hangisidir? Ödüllü bilim adamlarının üniversiteler açısından dağılımı nasıldır ve hangi üniversite başı çekmektedir? Bu bilim adamlarının çalışmaları iktisat disiplinindeki genel araştırma yörüngelerini ne derece etkilemektedir; örneğin SSCI’deki (Social Sciences Citation Index) yansımalar nelerdir?

3.2 İktisattaki Yeni Eğilimlerin Nobel Ödülü’ne Yansımaları

Stockholm Üniversitesi Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü üyesi ve aynı zamanda Nobel İktisat Komitesi’nin başkanlığı yapmış olan *Assar Lindbeck*, Nobel İktisat Ödüllerinin ekonomik analizdeki yeni eğilimleri önemli ölçüde yansıttığını şu argümanlarla açıklamaktadır¹⁷;

a) Nobel iktisat ödülleri dağılımı özellikle son çeyrek yüzyıl boyunca ekonomik analizlerin bazı karakteristiklerini açık bir şekilde yansıtmaktadır. Bu dönem boyunca verilen ödüller ekonomik araştırma konusunda ABD’nin egemen konumunu yansıtır niteliktedir. Nobel İktisat Ödülü alan bilim adamlarının yarısından fazlası ABD vatandaşlarıdır. Buna karşılık 6 Birleşik Krallık, 2’şer İsveç ve Norveç vatandaşları ödül alırken, Almanya, Fransa, Kanada, Hindistan Hollanda, ve Sovyetler Birliği’nin bilim adamları birer ödülle yetinmişlerdir¹⁸. Verilen ödüllerin dağılımına bakıldığında bir ödülün fazla alan üniversiteler şöyle sıralanmaktadır; Chicago 9 ödül, Harvard 4 ödül, Cambridge 4 ödül, MIT 3 ödül, Berkeley 3 ödül, Stockholm, Oslo, Princeton, Stanford ve Yale 2 ödül¹⁹.

b) Ödüllü çalışmaların içeriğine bakıldığında ekonomik analizde tümevarım yönteminden ziyade tımdengelim vurgusunun yapıldığının altı çizilmektedir. Samuelson, Hicks, Arrow, Koopmans, Kantorovich, Debreu, Allies gibi bilim adamlarının aldığı ödüllerde olduğu gibi, matematiksel formülasyonun artan rolü ödüllerde yansımasını bulmaktadır.

¹⁶ Bu doğrultudaki bir çalışma için bkz; A. H. Hansen, **A Guide to Keynes**, Mc Graw-Hill Book Comp, 1953.

¹⁷ Assar Lindbeck, “The Sveriges Riksbank (Bank of Sweden) Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel 1969-2000”, **The Nobel Prize: The First 100 Years**, Ed: A. W. Levinovitz ve N. Ringertz, Imperial College Press and World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd., 2001.

¹⁸ <http://search.eb.com/nobel/table/econ.html> Erisim Tarihi: 12.3.2002

¹⁹ Gompel, 1999, ss. 23-51.

c) 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren iktisatta yaşanan diğer bir karakteristik ise ekonometri gibi istatistiksel test ve tahmini içeren sayısal yöntemlerin önemindeki artıştır. Bu gelişmenin özellikle Frisch, Tinbergen, Klein, Stone ve Haavelmo, Heckman ve McFadden'a verilen ödüllerde büyük ölçüde yansımaları bulduğuna dikkat çekilmektedir.

d) Ödüllerin özellikle II. Dünya Savaşı sonrası süreçte makro ekonominin artan rolünü de yansıttığı vurgulanmakta ve Friedman, Klein, Tobin, Modigliani, Solow, Lucas ve Mundell gibi iktisatçıların ödüllü çalışmalarına gönderme yapılmaktadır.

Bu bağlamda yanıtını aradığımız sorunun bir benzeri *Lindbeck* tarafından da gündeme getirilmektedir: “*Eleme komitesi, Nobel Ödülü'nü iktisatta yeni araştırmaların yönünü etkilemede bir fırsat olarak kullanabilir mi?*” İsveçli yazarın bu soruya yanıtı *doğal olarak* “hayır”dır. Yani Lindbeck iktisattaki eğilimlerin Nobel Ödüllerine yansiyebileceğini ancak Nobel İktisat Ödüllerinin dolaylı ya da dolaysız şekilde iktisadın eğilimlerini etkilemeyeceğini varsaymaktadır. Çalışmanın bu aşamasında Lindbeck'in argümanlarına ilaveten yeni bazı argümanlar da öne sürerek şu sav desteklenmeye çalışılacaktır: *Yukarıdaki sorunun yanıtı “evet” olabilir ve hatta komitenin egemen iktisadın dışındaki iktisat ekollerine oldukça soğuk baktığına yönelik kanıtlar söz konusudur.*

3.3. Nobel İktisat Ödülleri Üzerine Farklı Bir Çözümleme

Aslında Nobel iktisat ödülüne layık görülen bilim adamları ilgilendiği konular, sorduğu sorular ve kullandığı yöntemlerle ister istemez açık bir işaret veriyor: Ortodoks iktisadın istediği soruları sorup, yöntemini kullanırsan şansın her zaman vardır. Bu noktada ödüllerin egemen paradigmayı güçlü tutmak adına bir işlev taşımaya başladığı ve bu çerçevede ödül komitesinin farklı sorular soran ya da benzer sorulara farklı yöntemlerle yaklaşan diğer ekollere sıcak bakmadığı düşünülebilir. Ancak burada bir noktaya açıklık getirmek gerekir. Nobel İktisat Ödüllerine aday gösterilen bilim adamları çok daha önceden başlatmış oldukları araştırmalarıyla değerlendirilip, temel katkılarıyla bu ödüle layık görülüyorlar²⁰. Dolayısıyla burada bahsedilen etkilenme süreci kısa süreli ve anlık bir olgu değildir. Tabii ki tüm bu savları desteklemek için önsezilerin ötesinde bazı argümanlara da ihtiyaç vardır. Bu argümanları ortaya koyabilmek için, Nobel iktisat Ödülü alan bilim adamları Tablo 1'den yararlanılarak

²⁰ Örneğin iktisadi ve kurumsal değişimi açıklamada uygulamalı iktisat teorisi ve niceliksel yöntemleri kullanarak iktisat tarihi araştırmalarına yeni bir boyut katan ve bu nedenle 1993'te R. Fogel ile ödülü paylaşan D. North'un ödüle yönelik çalışmalarının başlangıcı 1955 yılında **Journal of Political Economy**'de yayımlanan “Location Theory and Regional Economic Growth” başlıklı makalesiyle olmuştur. Diğer Nobel İktisat Ödüllü yazarların çalışmalarına yönelik ayrıntılı bilgi için bkz; H.P van Dalen, “The Golden Age of Nobel Economists”, **The American Economist**, Vol.43, No. 2, 1999, ss. 19-35

çalışma alanlarına göre kategorize edilmiştir. Elde edilen Tablo 2 ile Tablo 3'deki bilgiler yapılacak çözümler ve sunulacak argümanlar için alt yapıyı oluşturacaktır.

Tablo 2. Çalışma Alanlarına Göre Ödül Alan Bilim Adamları

YAZARLAR	ÇALIŞMA ALANLARI
P. Samuelson	Genel İktisat Teorisi
K Arrow, J. Hicks, L. Kantorovich, H. Simon, T. Koopmans, G. Debreu, J. Buchanan, M. Allais, R. Coase, G. Becker, J. Harsanyi, J. Nash, R. Selten, J. Mirrlees, W. Vickrey, R. Merton, M. Scholes, Heckman, D. McFadden, G. A. Akerlof, A.M. Spence, J. E. Stiglitz, D. Kahneman, V. Smith	Mikro Ekonomi Teorisi
R. Frish, J. Tinbergen, W. Leontief, F.V. Hayek, M. Friedman, L. Klein, J. Tobin, R. Stone, F. Modigliani, R. Solow, T. Haavelmo, H. Marlowvitz, M. Miller, W. Sharpe, R. Lucas	Makro Ekonomi Teorisi
S. Kuznets, G. Myrdal, W. A. Lewis, T. Schultz, A. Sen	Büyüme ve Kalkınma İktisadı
B. Ohlin, J. Meade, R. Mundell	Uluslararası İktisat
G. Stigler, R. Fogel, D. North,	İktisadi Düşünce tarihi

Kaynak: Zahka, 1990, s.397'deki tablo 2001 yılına kadar geliştirilerek yeniden yapılmıştır.

Bu aşamada Tablo 2'deki sınıflandırmadan nasıl yararlanılacağını açıklamak gerekmektedir. Kanımızca Ortodoks iktisadın kendisini ifade etmek ve düşüncelerini meşrulaştırmak için kullandığı ve standart ders kitaplarına kadar büyük ölçüde de hakimiyet kurmayı başardığı iki temel alan vardır; *mikro ekonomi* ve *makro ekonomi*. Buna karşın egemen iktisadın dışında kalan alternatif (heterodoks) yaklaşımların (Post Keynezyen, Marksist, Kurumcu ve Evrimci İktisat vd) daha ziyade *kalkınma-büyüme iktisadı* ve *iktisadi düşünce tarihi* gibi kategorilerde nefes alabilmesi mümkündür. Çünkü kapitalizmin gelişme yasaları, azgelişmişlik çözümlerleri ve kalkınma arayışları, fakirlik ve gelir dağılımı gibi sorunlar bu ekollerde daha anlamlı tartışma platformları bulabilmektedir. Bu sınıflandırmayı işlevsel hale getirebilmek için şu iki varsayımda bulunulması gerekmektedir: Öncelikle çalışma alanlarına yönelik yapılan sınıflandırmanın oldukça geleneksel ve keskin olduğunu söylemeliyiz. Günümüzde iktisat disiplininde sınırların bu şekilde keskin olarak çizilmesi oldukça güçtür. Dolayısıyla bir alana dahil edilen bilim adamı bir başka alan içinde de değerlendirilebilir. Ancak bunu ihmal etmek durumundayız. Ayrıca altını önemle çizmemiz gereken diğer varsayım; aynı alanda dahi ortodoks ve muhalif durumunda olan yazarların var olabileceği ve bunların ihmal ediliyor olmasıdır. Yani alanlar homojen bir grupmuş gibi kabul edilmektedir. Örneğin, Stiglitz'in ödül alan çalışmaları her ne kadar genelde mikro ekonomi alanında yer alsada da, fikirleri ortodoks iktisattan sapma eğilimindedir ve benzer tespitler J. Mirrlees, W. Vickrey için de geçerlidir. Aynı şekilde G. Myrdal, F. A. Hayek ve H. Simon'ın makro ve mikro ekonomi alanına giren çalışmalarını ortodoks eğilimli olarak nitelemek güçtür. Bununla birlikte iktisat tarihi alanında yeni kurumcu iktisada

katkıları nedeniyle 1993 yılında Nobel iktisat ödülünü kazanmış olan R. Fogel ve D. North'un da ortodoks eğilime sahip olmayan yazarlar olarak tanınmaları söz konusudur²¹.

Ödüllerin verildiği 1969-2002 dönemini üç alt dönemde incelemek mümkün; 1969-1980, 1981-1990 ve 1991-2002. Bu dönemlendirmenin yapılmasının temel amacı sermaye birikimini yönlendirecek politikalar sunan ortodoks iktisadın, bunda başarılı olsun ya da olmasın Nobel Ödülleri konusunda belirli bir çizgi izlediğini ortaya koyabilmektir. Dönemlendirmenin kriteri ise egemen paradigmanın bunalımını yansıtan içsel ve dışsal nedenlerin karşılıklı etkileşimi; yani ortodoks paradigmanın hem iktisadi olguların gözlemlenme biçimini hem de olguların kendisinin değişimini açıklama gücündeki *yetersizlikler*dir. Dolayısıyla bu alt dönemlendirmeyi yaparken, uluslararası sermayenin ve hakimiyeti altında hareket eden uluslar üstü ekonomik ve politik kuruluşların, sermaye birikimini yönlendirmeye yönelik politikalarında ve ortodoks iktisadın bu politikalarla ilgili kuramsallaştırmalarında yaşanan kırılmalar esas alınmıştır. Bu açıdan bakıldığında 1969-1980 arası yıllar devletin piyasaya müdahalesini meşrulaştıran politikalar üreten Keynezyen araştırma programının, ortodoks iktisadın hükümranlılığını sallamakla beraber, gücünü yitirmeye başladığı birinci dönem içine girmektedir. 1981-1990 dönemi neo-liberal dönemin erken aşamasıdır. 1990 sonrası ise Washington Mutabakatı gibi oluşumlarla kurumsal ve teorik gücü tamamen arkasına alan neo-liberal dönemin olgunlaşma aşamasıdır. Yani 1980 sonrası iktisadi ortodoksünün yükselişi ve piyasanın kutsanışının her türlü kanaldan gündeme taşındığı bir dönem olarak nitelenebilir. Ancak ortodoks iktisadın hem kendi içindeki, hem de iktisadi olguları açıklamadaki krizi artarak varlığını sürdürmektedir.

Bu dönemlerin genel karakteristiği hakkında biraz bilgi vermek gerekirse; ilki sosyal piyasa ekonomisi ağırlıklı bir görüşün yayılmaya çalışıldığı, devletin planlı bir müdahale süreci içinde sermaye birikimini yönlendirdiği ve ulus devletlerin de büyük ölçüde uluslar arası finansal ve ekonomik kuruluşlar tarafından kalkınmacı politikalarla beslendiği bir dönem. Büyüme, gelir dağılımı ve fakirlik gibi sorunlara hassas politikaların izlendiği sosyal refah devleti anlayışı bu dönemde olgunluk çağını yaşamakta ve sistemsel bir krizin çanlarını çalmaktadır. Ardından Keynezyen politikaların iflasını ilan eden bir sistemsel kriz ve akabinde Reagan ve Thatcher'ın politikalarıyla ivme kazanan, neo-liberal ekonomi-politikalarının egemen kılındığı, serbest piyasacı kapitalizmin yeniden yükselme devresinin başlatıldığı bir erken neo-liberal döneme geçiş. Ulus devlet ve sosyal refah devleti anlayışından, bireysel inisiyatifi en temel motif alan ve bireysel özgürlüğü yücelten sosyal ve iktisadi bir kurguya kayış. Bu öylesi bir birey ki, özgür kılınması gerekli ve bu yolla çıkarını maksimize edebilmesi için başka bir gücün etkisi altından kurtulması temel şart²². Sonuç olarak neo-liberal politikalar; güçlü (paralı)-özgür birey ve piyasayı kutsayan, sermaye birikim sürecinde sosyal devletten firma tipi teknik devlet anlayışına doğru devlette bir küçülme sürecini dayatan bir söylem ve politik düzlemle karşımıza çıkmaktadır. 1980'li yıllarda güçlenen küreselleşme

²¹ http://www.canaktan.org/ekonomi/anayasal_iktisat/buchanan-life-legacy/turkce-kaynaklar/buchanan-biyografisi.htm, Erişim Tarihi: 11.11.2002

süreciyle birlikte yalnızca serbest ticaretin önündeki engeller değil hem finansal hem de üretken sermayenin serbestçe dolaşımını engelleyen faktörlerin ortadan kaldırılmasına yönelik politikalar, ortodoks iktisadın ve onun politika önerilerinin uygulayıcısı olan uluslar üstü kurumların gündemini oluşturmaktadır²³. 1990 sonrası dönemde ise bu politikalar uluslar üstü hukuk sistemiyle iyice olgunlaştırılmaktadır. Ancak sistemsiz krizler sıklaşarak devam etmekte, heterodoks yaklaşımlar kapitalizmin bekçileri olan *uluslar üstü finans kuruluşlarının iktisatçıları* tarafından dahi gündeme getirilmektedir. Acaba bu dönemlerde Nobel İktisat Ödüllerinin dağılımında nasıl bir seyir söz konusudur?

Varsayımları ve ön kabulleri ortaya koyduktan sonra, Nobel iktisat ödülleri iktisadi analiz yöntemi, sorunların ve hatta analiz birimlerinin seçimindeki önceliğini etkilemede ve dolayısıyla ortodoks iktisadın hükümlerini pekiştirmede ne derece etkili olabileceğini tespiti için şu argümanları sıralamak mümkündür:

a) Nobel İktisat ödüllü bilim adamlarının iktisat alanlarına dağılımına bakıldığında, tüm dönemlerde mikro ve makro ekonomi alanında ödül alan bilim adamlarının toplam bilim adamı içerisinde dikkat çekici bir ağırlığı olduğu görülecektir. Ödül alan toplam bilim adamı içerisinde mikro ve makro ekonomi konusunda ödül alanlar %78 oranına sahiptir. Makro ekonomi alanındaki Keynezyen yansımaların ise Joan Robinson'un deyişiyle "*piç Keynezyencilik*"²⁴ yoluyla yani *neo-klasik senteze* dönüştürülerek standart ders kitaplarına aktarıldığı bu dönemlerde, egemen iktisadın dışında kalabilen iktisat ekollerinin nefes alabileceği alanlarda ödül alanların oranı %10-12 arasındadır (bkz; Tablo 3).

Tablo.3 Ödüllü Bilim adamlarının Çalışma Alanlarına Göre Dağılımı (%)

Alanlar-Dönem	1969-1980	1981-1990	1991-2002	TOPLAM
Mikro ekonomi	5	3	16	24
Makro ekonomi	7	8	1	16
Kalkınma İktisadı	3	0	1	4
Uluslararası İktisat	2	0	1	3
İktisadi düşünce	0	1	2	3
Genel ekonomi	1	0	0	1
TOPLAM	18	12	21	51

Kaynak: Tablo 2'den yararlanılmıştır.

b) 1969-1980 döneminde ödül alan toplam 18 bilim adamının yalnızca üç tanesi büyüme-kalkınma iktisadı ve toplumsal refah disiplini çalışmaktadır. Bununla birlikte neo-liberal dönemin erken aşamasında, iktisadın aykırı bir alt disiplini adayı olma potansiyeline sahip bu alanlarda hiçbir bilim adamı ödül alamamaktadır (Bkz Tablo 3). 1990 sonrası dönemde ise herhalde küreselleşme sürecinin çalışan sınıflar ve özellikle de fakir ülkelerdeki geniş halk kitlelerine yönelik olumsuz etkilerini kompanse

²² Serije Sezen, **Devletçilikten Özelleştirmeye Türkiye'de Planlama**, TODAİE, Ankara, 1999, ss.53-54.

²³ İktisadi alandaki küreselleşme ile ilgili kapsamlı bir çalışma için bkz; Alkan Soyak (Der.), **Küreselleşme: İktisadi Yönelimler ve Sosyopolitik Karşıtlıklar**, İstanbul: Om Yayınevi, 2002.

²⁴ Kuttner, 1995, s.118.

etme sendromu yaşanmakta ve bu alanda bir bilim adamı (A. Sen) Nobel'e layık görülmektedir. Sen'e verilen ödül, kaynakların toplumdaki fakir gruplara nasıl dağıtılacağına yönelik çalışmalara katkılarından dolaydır²⁵.

c) 1991-2002 döneminde Nobel Ödülü alan 21 bilim adamının 16'sı mikro ekonomi üzerine çalışmaktadır. Bu durum sanki, bireyi kutsayan ve ulus devleti firmaya indirgeyen, sınıfsal ilişkileri yok sayan egemen iktisadın, tüm sistemsal krizlere ve bunları açıklama gücündeki zayıflıklara rağmen zaferini ilan eden bir sonuçtur. Bu dönemde özellikle son üç yılda verilen ödüllerin üst üste tamamının mikro ekonomi alanındaki çalışmaları içermesi ise ilgi çekici bir durumdur. Geriye dönüp diğer dönemlere bakıldığında ise 1969-80 döneminde 18 bilim adamının 5'i, 1981-90 döneminde ise 12 bilim adamının 3'ü mikro ekonomi üzerine çalışmalarıyla ödül kazanmışlardır.

d) Son dönem Nobel İktisat Ödülü alan iktisatçıların hemen hepsinin, ekonomik büyümeye katkı konusunda devlet müdahalesi dozajı ile özel sektör inisiyatifi arasındaki tercihte ikinci yaklaşımı benimsemiş eğiliminde olduğunun altını çizmek gerekir. Nobel komitesi ve akademi üyeleri seçimlerinde piyasa ekonomisini kutsayan ortodoks iktisadı destekleyici bir tavır içinde olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

e) 1990 yılındaki bir çalışmada bu ödülleri alan iktisatçıların kitap ve makalelerinin SSCI'de en fazla atıf alan çalışmalar olduğu tespit edilmektedir. Bu çalışmada 1966-1986 döneminde iktisatla ilgili kitap ve makaleleri en fazla atıf alan en üst düzeydeki 50 iktisatçı belirlenmiştir. 1986 yılına kadar Nobel iktisat ödüllerini alan 24 iktisatçının 15'i yani yaklaşık %63'ü bu listenin içinde yer almaktadır²⁶. Bu durum, muteber ve dünya standardında bir terfi mekanizmasının parçası olan böylesi bir endeks yoluyla Nobel'in aslında ne kadar hakkaniyetli bir şekilde verildiğini ispat etmek için kullanılabileceği gibi, bu ödülü alan bilim adamlarının ilgi alanlarında çalışacak ve onların fikirlerini sürdürecektir. Akademisyenlerin mesleki anlamda önünün açık olacağı işaretini de vermektedir. Kanımızca yönlendirmenin en önemli boyutu bu şekilde *dolaylı* olarak gerçekleşenlerdir

f) *Doğrudan* yönlendirmeye yönelik bir örnek vermek gerekirse Joan Robinson'un durumu bu konuda şüphesiz ilginç ipuçları taşımaktadır. Ortodoks iktisadın gücünü yansıtan Nobel İktisat Ödülü öylesine tartışmaya açıktır ki; 1994 yılı Nobel İktisat Ödülü'nü alan John Nash gerçekte bir iktisatçı olmadığını açık bir şekilde vurgulamış olmakla beraber, özellikle egemen iktisada hizmet eden ve piyasa kapitalizmini rekabetçilikten ziyade işbirliği nosyonu ile daha da güçlü kılmaya yönelik bir araç sunan "*oyun teorisi*"ne katkılarıyla bu ödüle layık görülürken, ünlü İngiliz iktisatçısı Joan Robinson'un daha muhalif görüşleri nedeniyle bu alemde kabul görmemesi söz konusu olabilmektedir. Gerçi bu konuda rivayetler muhtelifdir. Kimine göre Robinson böylesi bir unvan için değerlendirilmeye alınmaması

25 <http://www.wesleyan.edu/newsrel/sen.html> Erişim Tarihi: 15. 4. 2002

konusunda komiteye net mesajlar yollamış, alternatif bir versiyona göre ise Nobel Ödülü'ne sahip olmaktan çok bir muhalif olmayı tercih etmiştir. Her ne sebeple olursa olsun, sonuç açısından çok da fazla değişen bir şey yoktur. Neo-klasik düşünceye tüm hayatı boyunca karşı çıkan ve yeni eleştirel iktisadi bu düşünceyle yer değiştirme yolunda *Cambridge İktisadi'nin fırtına kırlangıcı* olarak nitelenen hırçın Robinson gibi güçlü bir muhalif Nobel'den dışlanmış. Kaldı ki komite Robinson'a ödül verdiğinde, kamunun önünde ödülü ret etmesinden ve ortodoks iktisada karşı kullanmasından her zaman çekinmiştir. Robinson kuramsal öncülüğünü yaptığı bir çok alanla ödülü hak ettiği halde, ünlü ders kitabıyla Keynes'in ortodoks eğilimde olmayan düşüncelerinin *neo-klasik sentez* içinde eriyip gitmesine katkıda bulunan P. Samuelson, 1970'de Nobel Ödülü'ne layık görülmüştür²⁷.

g) Son bir tespit; ödül alan bilim adamları içinde *Marksist Ekol* mensubu bir bilim adamına rastlanmadığını söylersek abartmış olmayız. Belki Amartya Sen, Marksizm'den etkilenmiş olan hocası Joan Robinson'un görüşlerinden feyiz aldıysa da, kendisini radikal Marksist olarak nitelemek güçtür²⁸.

Sonuç Yerine

Sıralanan bu argümanlar, maddi motivasyon ve prestij yüklü Nobel Ödülü'nün yalnızca iktisat bilimindeki yeni eğilimlerden ne kadar etkilendiğini görmemize vesile olmamakta, aynı zamanda bu ödülün hem ortodoks iktisadi güçlü tutmaya hizmet edebilecek, hem de ekonomik analizdeki sorunlar ve analiz yöntemlerini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilecek bir araca dönüşebileceği izlenimi de yaratmaktadır. Yeni paradigma arayışları içinde *Radikal İktisatçılar* olarak anılan bir grubun, ortodoks iktisadın aslında Amerikan seçkinler kadrosu üyelerine mevcut çerçevede içinde kendi çıkarları peşinde koşma konusunda yararlı olduğuna yönelik tespiti bu bağlamda anlamlıdır. Yine aynı grubun Amerikan toplumunun yapısına yönelik çözümlene ve eleştirilerden hareketle ortodoks iktisadın sınıfsal niteliği nedeniyle; adaletsiz gelir dağılımı, yoksulluk, ırkçılık, emperyalizm ve üçüncü dünya ülkelerinin kalkınması gibi sorunlarla anlamlı bir şekilde ilgilenemeyeceği sonucuna ulaşması²⁹, Nobel İktisat Ödülü'ne konu olan iktisadi sorunlar düşünüldüğünde izlenimimizin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Diğer taraftan, bu çalışmada yapılan tespitler ABD'de yaşayan birisine anlatılmaya çalışılsa, yazarın *anakronizm içinde bocaladığı* yorumu ile karşılaşılması da kuvvetle muhtemeldir.

26 <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v15p127v1992-93.pdf>. Erişim Tarihi: 25.5.2002

27 Alex Millmow, "An IgNobel Scandal", *Post-Autistic Economics Review*, Issue No. 13, May 2, 2002 www.paecon.net Erişim Tarihi: 13.6.2002 ve Sylvia Nasar, "The Sometimes Dismal Nobel Prize in Economics", *The New York Times*, October 13, 2001

28 A. Sen'in ideolojik görüşleri hakkında bir yorum için bkz; <http://top-biography.com/0036-Amartya%20Sen/ideology.htm> Erişim Tarihi:14.9.2002

²⁹ Tüzün, 1979, s.62

KAYNAKÇA

- Colander, D.C, R.F. Holt, and J. B. Rosser, **The Cutting Edge of Economics**, <http://cob.jmu.edu/rosserjb/The%20Cut3.doc>, Erişim Tarihi: 8.3.2003
- Dalen, H.P van, “The Golden Age of Nobel Economists”, **The American Economist**, Vol.43, No. 2, 1999, ss. 19-35
- David, W. L., **Conflicting Paradigms**, Praeger Publishers, New York, 1986
- Eatwell, J. M. Milgate and P. Newman, **The New Palgrave Dictionary of Economics**, London, MacMillan, 1994.
- Gompel, J.V., “Who Wins the Nobel Prize?”, **Challenge**, Vol. 42, Issue 2, Mar/April, 1999, ss. 23-51.
- Hands, D. W., **Empirical Realism as Meta-Method: Tony Lawson on Neoclassical Economics**, Final Draft, July 1996
- Hansen, A. H., **A Guide to Keynes**, McGraw-Hill Book Comp, 1953.
- Heilbronner, R, “Evrensel Bilim Olarak İktisat”, Çev: Ö. Demir, **İktisatta Yöntem Tartışmaları**, Vadi Yayınları, Ankara, 1996
- İnsel, A., “İktisat Dininin Rahip ve Vaizleri”, **Radikal İki**, 8. 4. 2001
- Khun, T. S., **Asal Gerilim: Bilimsel Gelenek ve Değişim Üzerine Seçme İncelemeler**, Çev: Y. Şahin, Kabalıcı Yayınları, İstanbul, 1994
- Kuttner, R., “İktisadın Sefaleti”, Çev: E. Özvar, **M.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt XI, Sayı.1-2, 1995.
- Küçük, Y., “İktisadi Sevmek”, **İktisat Dergisi**, Sayı 245, Mart, 1985
- Lindbeck, A., “The Sveriges Riksbank (Bank of Sweden) Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel 1969-2000”, **The Nobel Prize: The First 100 Years**, Ed: A. W. Levinovitz ve N. Ringertz, Imperial College Press and World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd., 2001.
- Marietta M., M. Perlman, “The Uses of Authority in Economics: Shared Intellectual Frameworks as Foundation of Personal Persuasion”, **American Journal of Economics and Sociology**, Vol 59, No.2, April, 2000, ss.1151-189.
- Millmow, A., “An IgNobel Scandal”, **Post-Autistic Economics Review**, Issue No. 13, May 2, 2002
- Nasar, S., “The Sometimes Dismal Nobel Prize in Economics”, **The New York Times**, October 13, 2001
- Sezen, S., **Devletçilikten Özelleştirmeye Türkiye’de Planlama**, TODAİE, Ankara, 1999
- Soyak, A., **Küreselleşme: İktisadi Yönelimler ve Sosyopolitik Karşıtlıklar** (Derleme), İstanbul: Om Yayınevi, 2002
- Tüzün, G., Radikal İktisatçıların Ortodoks İktisat Eleştirisi, **İktisatta Kapsam ve Yöntem: Seçme Yazılar**, Der: F. Görün, ODTÜ, 1979
- Zahka, W.J, “Nobel Prize Economics Lectures as a Teaching Tool”, **Journal of Economic Education**, Fall 1990,

Web Siteleri

<http://web.uvic.ca/econ/nobel.html> Erişim Tarihi: 18.01.2002

<http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v15p127y1992-93.pdf> Erişim Tarihi: 25.5.2002

<http://www.wesleyan.edu/newsrel/sen.html> Erişim Tarihi: 15. 4. 2002

<http://economics.about.com/blnobel.htm> Erişim Tarihi: 10. 01. 2002

<http://search.eb.com/nobel/table/econ.html> Erişim Tarihi: 12.3.2002

<http://www.econ.tcu.edu/icare/main.html>, Erişim Tarihi: 21.9. 2002

<http://almaz.com/nobel/2002-prizes.html/economics> Erişim Tarihi: 8.11.2002.

<http://www.radikal.com.tr/diger/ekler/radikal2/2001/04/08/toplum/01ikt.shtml>, Erişim Tarihi: 19.1. 2002

<http://top-biography.com/0036-Amartya%20Sen/ideology.htm> Erişim Tarihi: 14.9.2002

http://www.canaktan.org/ekonomi/anayasal_iktisat/buchanan-life-legacy/turkce-kaynaklar/buchanan-biyografisi.htm, Erişim Tarihi: 11.11.2002